Het graf van Henricus van der Willigen en Maria Taabe. (Foto Cas Jamin.)

Cas Jamin

Graf van Henricus van der Willigen en Maria Taabe

In Gemert-Bakel zijn oude grafmonumenten te vinden die de hedendaagse voorbijganger niet veel meer zeggen. Dit vormt de aanleiding om in de archieven op zoek te gaan naar die vroegere levens en tegelijkertijd de graven te beschrijven. Op het oude kerkhof van de kerk van Sint-Jans Onthoofding in Gemert is het graf te vinden van het echtpaar Henricus Adrianus van der Willigen (1814-1880) en Maria Elisabeth Taabe (1812-1842).

Het is een graf in grijsblauwe steen, in eclectische stijl. Het heeft enkele neoclassicistische kenmerken, zoals de sobere, massieve vormen en zijkanten die aan zuilen doen denken. Op een massieve voet rust het middendeel met de graftekst. Dit deel eindigt in een driehoek, die getooid is met een bloem: "*De bloem symboliseert de ziel. Bloemen openen hun hart naar het zonlicht, zoals een mens zijn ziel opent voor God*"[1]. De top van het grafmonument wordt gevormd door een relatief groot kruis.

Aan de zijkant van het graf is rechtsonder een inscriptie aangebracht, die vanwege de verweerde toestand van de steen niet meer leesbaar is. Vermoedelijk betreft het de naam van de steenhouwer. De tekst op het graf luidt: "*Ter zaliger gedachtenis van den heer Henricus Adrianus van der Willigen Apotheker Geb te Gemert 19 jan. 1814 Overl. aldaar 9 dec. 1880 en deszelfs echtgenoote mejufvrouw Maria Elisabeth Taabe Geb. te Gemert 12 nov. 1812 Overl. aldaar 24 juni 1842*".

Op 19 januari 1814 wordt Henricus Adrianus (Henri) van der Willigen in Gemert geboren, als zoon van Theodorus Hendriks van der Willigen (1788-1837) en Margaretha Adrianus Brox (1785-1843)[2]. Vader Theodorus is koopman en winkelier in koffie en tabak, linnenfabrikant met minder dan vijf knechten en lid van de gemeenteraad van Gemert[3]. Moeder Margaretha is naaister, afkomstig uit Sint-Michielsgestel[4]. Haar vader is Adriaan Laurens Brox (overleden in 1805), drossaard, schout, stadhouder en president schepen van de Heerlijkheid Sint-Michielsgestel, Oud en Nieuw Herlaer en Gemonde[5]. Haar ouders zijn al overleden als zij in 1808 in Gemert trouwt met Theodorus. Het echtpaar gaat wonen aan de Kerkstraat in Gemert[6]. Daar groeit Henri op als enig kind, want een ouder zusje en jonger broertje overlijden al binnen enkele maanden na de geboorte.

Grootouders

Henri's grootouders van zijn vaders kant zijn Hen-

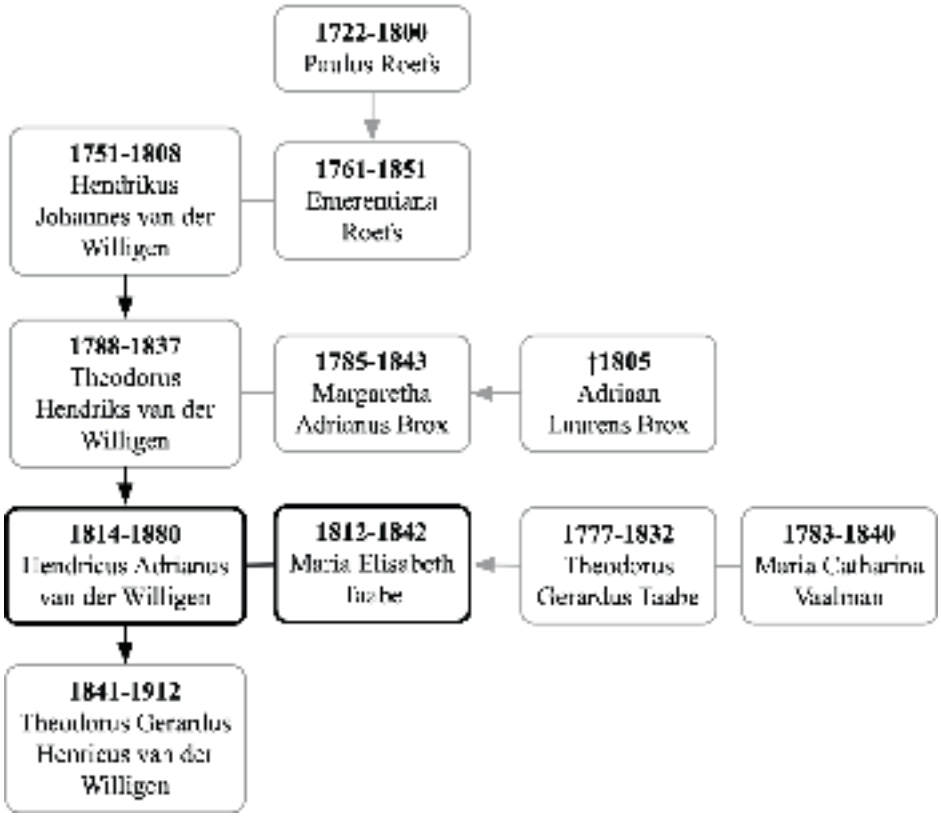

drikus van der Willigen (1751-1808) en Emerentiana Roefs (1761-1851). Evenals zijn grootouders van zijn moeders kant is grootvader Hendrikus al overleden als Henri wordt geboren. In zijn tijd verdient deze grootvader de kost onder meer als handelaar in gordijnen en draperieën[7]. Hij is een grootgrondbezitter. Bij de opening van het Kadaster in 1832 heeft zijn weduwe in Gemert en omgeving 52 percelen in eigendom[8]. Na de dood van haar man zet grootmoeder Emerentiana de zaken voort, onder andere als winkelierster[9]. Haar vader Paulus Roefs (1722-1800) is in zijn tijd linnenfabrikant, organist en één van de vermogendste mensen in Gemert[10]. Grootmoeder Emerentiana overleeft Henri's beide ouders en leeft nog tot ver in zijn volwassenheid. Zo lang als Henri het zich kan heugen, woont zij in de Nieuwstraat in een pand met een markante gevel[11]. Vandaar dat het pand gekend is als 'het hoedje'. Ze woont daar nog altijd als Henri zich met een eigen gezin en een eigen zaak tegenover haar in de Nieuwstraat vestigt.

Gehuwd apotheker

Op 18 april 1839 trouwt Henri (25) in Gemert met Maria Elisabeth Taabe (27). Zij is een dochter van Theodorus Gerardus Taabe (1777-1832) en Maria Catharina Vaalman (1783-1840), die beiden zijn geboren in het Duitse Schapen, in de deelstaat Nedersaksen[12]. Vader Taabe is al

Foto van de Nieuwstraat in Gemert. Het derde pand van rechts is apotheek 't Hert met de hertenkop. Ten tijde van de foto heeft Henri's zoon Theodorus de apotheek al voortgezet of zelfs al van de hand gedaan. (Bron briefkaart uit collectie HKK Gemert, nr. hkk03772.)

enkele jaren vóór het huwelijk van zijn dochter overleden. Moeder Taabe neemt daarna de zaken als koopvrouw waar[13]. De familie Taabe bewoont in de Nieuwstraat het pand waar tegenwoordig Drogisterij Het Hert is gevestigd. In twee kleine gebouwtjes achter dat pand produceert Theodorus Taabe langere tijd de koffievervanger en -smaakversterker suikerij (dialect: 'soikerij')[14]. Die wordt gemaakt door de wortel van de cichoreiplant te roosteren.

Vier weken na zijn huwelijk met Maria Elisabeth Taabe, rondt Henri zijn studie farmacie af en behaalt op 15 mei 1839 zijn apothekersdiploma in 's-Hertogenbosch[15]. In april 1840 overlijdt (schoon-)moeder Maria Catharina Taabe-Vaalman. Henri (26) krijgt de voogdij over haar minderjarige kinderen, zijn schoonzussen Theresia (22) en Henrica (20) en zijn schoonbroer Theodorus Egbertus (16). Hun erfdeel krijgt Henri niet in eigendom, wel in bewaring tot zij op de leeftijd van 23 jaar volwassen zijn[16]. In juni 1840 krijgt het jonge echtpaar een dochtertje, Theodora, geboren aan de Kerkstraat in Gemert, waar het gezin woont[17]. Zij wordt maar acht dagen oud. Op 27 juni 1841 wordt hun zoon Theodorus Gerardus Henricus geboren[18]. Enkele maanden later, op 6 oktober 1841, koopt Henri op een openbare veiling de woning van zijn schoonouders aan de Nieuwstraat. Bij de transactie ter waarde van

Het beeld van een hertenkop, zoals te zien aan de gevel van de hedendaagse drogisterij 't Hert, aan de Nieuwstraat 9 in Gemert. (Foto J. Jamin.)

3.600 gulden zijn ook een erf, schuur, twee fabriekshuizen en een tuin inbegrepen[19]. Het gezin verhuist van de Kerkstraat naar de Nieuwstraat, waar Henri zich ook als apotheker kan vestigen. Hij is daarmee de eerste apotheker die Gemert rijk is. Henri is waarschijnlijk ook de naamgever van het pand 'Het Hert', met een hertenkop aan de voorgevel[20]. Dat is een internationaal bekend herkenningsteken van apotheken[21].

Het geluk van het jonge gezin is niet van lange duur. Op 24 juni 1842 overlijdt moeder Maria Elisabeth op de jonge leeftijd van 29 jaar[22]. Henri blijft achter met een zoontje van nog geen jaar oud. Hij hertrouwt nooit en zo blijft Theodorus zijn enige kind. Negen maanden na de dood van Henri's vrouw overlijdt ook zijn moeder Margaretha op 57-jarige leeftijd. (Over)grootmoeder Emerentiana daarentegen, maakt de tiende verjaardag van haar achterkleinzoon Theodorus nog mee, tot ze enkele maanden later op 2 september 1851 op 90-jarige leeftijd overlijdt.

Nevenfuncties

Naast alleenstaande vader en apotheker is Henri, in navolging van zijn vader, vanaf ongeveer 1844 lid van de gemeenteraad van Gemert[23]. In maart 1848 stopt hij met de gemeentepolitiek als hij wordt aangesteld als gemeenteontvanger van Gemert[24]. De Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant bevestigen namelijk dat de rollen van gemeenteraadslid en gemeenteontvanger zonder uitzondering gescheiden moeten blijven. In dienst van zijn nieuwe ambt ondertekent Henri op 24

juni 1848 een akte van borgtocht waarmee de gemeente Gemert 600 gulden op hem kan verhalen als waarborg voor zijn administratie. Zijn pand met toebehoren aan de Nieuwstraat vormt het onderpand en mag hij niet verhuren zonder toestemming van de gemeente Gemert.
Als gemeenteontvanger is Henri tot aan zijn dood, bijna drieëndertig jaar achtereen, verantwoordelijk voor de inkomsten (belastingen, leges) en uitgaven van de gemeente Gemert. Daarnaast is hij actief als deken van de Onze Lieve Vrouwe Broederschap, die hij in 1849 onder meer officieel vertegenwoordigt bij de aankoop van een perceel[25].
Op 1 mei 1879 wordt hij met twee anderen door de minister van Binnenlandse Zaken benoemd als curator van de Latijnse School in Gemert[26].

Overlijden

In de laatste vijftien jaar van Henri's leven bekwaamt zijn zoon Theodorus zich ook in het apothekersvak. Hij neemt zijn vader steeds meer werk uit handen en zal de apotheek overnemen[27]. In november 1867 slaagt hij als 26-jarige voor zijn diploma als hulp-apotheker. Op 9 december 1880 overlijdt Henricus Adrianus (Henri) van der Willigen op 66-jarige leeftijd in Gemert[28]. Door zijn 'memorie van successie' – een overzicht van baten en lasten van een nalatenschap omwille van te betalen belasting – is bekend dat zijn enige kind Theodorus ook zijn enige erfgenaam is[29]. Theodorus erft onder meer vele hectares grond in Gemert en in Bakel. In een latere aflevering volgt het verhaal van Henri's zoon Theodorus Gerardus Henricus van der Willigen (1841-1912).

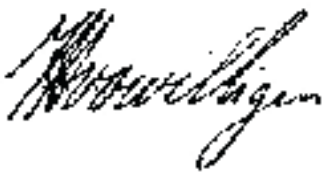

De handtekening van Henricus van der Willigen. Bron GA Gemert-Bakel, Arch. 11.079, Inv. 5, Akte 75.

Noten:

1. Dodenakkers Funerair Erfgoed, www.dodenakkers.nl/naslag/symboliek/B.html (bloem).
2. GA Gemert-Bakel, BS Geb. Gemert 1814, Arch. 11.079, inv. 3, akte 4.
3. GA Gemert-Bakel, Patentregisters 1808-1810; Tabel in Giel van Hooff, Busselke nr. 7, HKK Gemert (1981), p. 40; *Gemerts Heem*, 1996(4), p. 84.
4. GA Gemert-Bakel, BS Geb. zoon 'Henrij Adrien', Arch. 11.079, inv. 3, akte 4, d.d. 19-1-1814.
5. Bas den Brok, *Stamboom Brox Sint-Michielsgestel, Esch,* 'V-b. Adriaan Laurens Brox', via www.denbrok.ch/genealogie/Brox-Sint-Michielsgestel.html (versie nov 2014), geraadpleegd 01-2024.

6. GA Gemert-Bakel, BS Overl. Arch. 11.079, Inv. 35, akte 99, d.d. 30-12-1837.
7. GA Gemert-Bakel, Patentregisters 1799-1808.
8. www.historischegeografiebrabant.nl; Dré van de Nieuwenhof e.a., *Gemerts Heem*, 2022(2), pp. 1-11.
9. GA Gemert-Bakel, Patentregister 1810; Het Kadaster, beroepsregistratie 'Wed. van der Willigen', OAT10061L002 (1832).
10. Ad Otten, 'De organistenfamilie Roefs', *Gemerts Heem*, 2006(1); noot 11.
11. Ad Otten, 'Hoedjes van Gemert', *Gemerts Heem*, 2006(2), pp. 21-26.
12. Stambomen T.G. Taabe en M.C. Vaalman via www.genealogieonline.nl.
13. GA Gemert-Bakel, BS Huw. arch. 11.079, inv. 18, akte 12, d.d. 18-4-1839.
14. Kadaster 1832 Gemert, percelen L89-92 en leggerartikel 588; Ad Otten, 'Notarissen in Gemert', *Met Zegel en Stempel*, blz 57-58; Ad Otten e.a., 'Mysterie 50: het mysterie van de Wijnboomlaan', Omroep Centraal (2012).

15. *Naamlijst van de geneeskundigen in Nederland*, d.d. 1874–2–1, p. 89, KB via Delpher; *Pharmaceutisch weekblad*, d.d. 14-06-1874, p. 6, KB via Delpher.
16. BHIC, Memories van successie Sint Oedenrode deel 45, inv. 45, akte 32.
17. GA Gemert-Bakel, Doop-Trouwboeken Gemert jun. 1840.
18. GA Gemert-Bakel, BS Geb. 1841 Gemert, arch. 11.079, inv. 5, akte 70.
19. Kadaster percelen Nieuwstraat L89-92 Gemert overgedragen van legger nr. 588 (T.G. Taabe) naar 1133 (H.A. van der Willigen); Hypotheekregister °4, deel 26, akte 78 (1842) uit BHIC Arch. 535, Inv. 26, Akte 78, scan pp. 129-135.
20. *Met Zegel en Stempel*, blz 57-58 (a.w.).
21. 'Hertachtigen', Wikipedia; noot 20; Voorbeelden: *Hirsch Apotheke* in Duitsland, *Pharmacie du Cerf* in Frankrijk, apotheek De Zaaijer in Groningen met gevelbeeld hert (rijksmonument 18643), voormalige apotheek 'Het Gouden Hert' in Utrecht (Evie Westland, 2023, https://rtvutrecht.nl/nieuws/3614134/na-bijna-een-halve-eeuw-stopt-eigenaar-het-gouden-hert-geen-toekomst-meer-voor-kleine-apotheek).
22. GA Gemert-Bakel, BS Overl. 1842 Gemert, Arch. 11.079, Inv. 35, Akte 67.
23. *Gemerts Heem*, 1996(4), p. 84.
24. GA Gemert-Bakel, arch. 11.003, inv. 309, 911, 916 en 1207.
25. GA Gemert-Bakel, arch. 11.043, Inv. 12 (1849); Simon van Wetten, 'Bijlage 8: Dekens van de OLVB Gemert', in *Eeuwenoud en bij de tijd*, pp. 102–103.
26. *Het Vaderland* d.d. 7-5-1879, sec. Hoger Onderwijs, p. 2.
27. KB via Delpher: Bijblad tot het *Pharmaceutisch weekblad* d.d. 24-11-1867, p. 6 & 'Verslag [...] Geneeskundig Staatstoezigt in het jaar 1867', p. 377 & *Pharmaceutisch weekblad*, jrg 11, nr. 7 d.d. 14-06-1874.
28. GA Gemert-Bakel, BS Overl. 1880, inv. 30, akte 131; Familiebericht in *Pharmaceutisch weekblad* 33(17) p. 3 d.d. 12-12-1880.
29. BHIC, Memorie van successie Helmond deel 93 (1881), inv. 93, akte 184, pp. 641-647.